

AFGANİSTAN'DAN GÖÇ VE UÇURTMA AVCISI: GÖÇ KÜLTÜRÜ VE ÇATIŞMA MODELİ BAĞLAMINDA BİR OKUMA

Emel YİĞİTTÜRK EKİYOR*

ÖZ

Afganistan, tarihi boyunca yaşadığı ve günümüzde de devam eden çatışmalar nedeniyle istikrarsız ve güvenlik sorunu olan ülkelerden birisidir. Bundan dolayı, sürekli göç vermektedir. Afganistan uyruklu göçmenler bugün, dünyanın dört bir yanında sığınmacı, mülteci ya da kaçak olarak yaşamaktadır. Küreselleşmeye bağlı olarak hızlı bir artış gösteren ve Doğudan Batı'ya, Güney'den Kuzey'e Dünya'nın hemen her bölgesini etkisi altına alan göç, güvensiz bölgelerden görece daha güvenli bölgelere doğru yönelmektedir. Göç Kültürü ve Çatışma Modeli, son dönem yaşanan göçleri bu bakış açısıyla değerlendirmektedir. Çeşitli araştırmalarla yazın ve göç ilişkisini analiz etmek için de denenen bu model, göç süreçlerini anlamak ve açıklamak amacıyla diğer modellerin kısıtlılıklarından uzaklaşmaktadır. Bu çalışmada Afganistan, söz konusu modelin önermesinde ileri sürüldüğü gibi güvensizlik ülkesi olarak ele alınmıştır. Ülkedeki çatışmaların yol açtığı güvensizlik ve buna bağlı olarak ortaya çıkan göç, kendisi de göçü deneyimlemiş olan Afganistan kökenli yazar Khaled Hosseini'nin Uçurtma Avcısı romanı üzerinden incelenmiştir. Roman bir çocuğun yaşamı üzerinden ve onun gözünden Afganistan'ın yaklaşık yarım asırlık değişimini ve güvensiz bir coğrafyaya dönüşmesini anlatmaktadır. Romanın başkışisi Emir'le babası, savaş ve çatışmalardan kaçmıştır. Güvenliksiz uzam olan Kabil'den görece güvenli uzam olan Amerika'ya göç etmiştir. Çatışmalar göçe neden olmuş, göç de hedef ülkede yeni çatışma alanlarına yol açmıştır.

Anahtar Sözcükler: Afganistan, Uçurtma Avcısı, uluslararası göç, göç kültürü, çatışma

MIGRATION FROM AFGHANISTAN AND *THE KITE RUNNER*: A READING IN THE CONTEXT OF MIGRATION CULTURE AND CONFLICT MODEL

ABSTRACT

Afghanistan is one of the countries which is instable, has security problems due to the conflicts it has faced throughout its history which are still continuing today. Therefore, there is continuous migration from the country. Afghan migrants live in the whole world as refugees, asylum-seekers, or fugitives today. Migration, which increases rapidly and influences almost every region from the East to the West, and from the South to the North on earth due to globalisation, moves from insecure regions to relatively more secure regions. The Migration Culture and Conflict Model analyses recent migrations from this perspective. The model has also been used in scrutinising the associations between the literature and migration moving away from the limitations of other models so as to understand and describe migratory processes. This study considers Afghanistan as a country of insecurity- as suggested by the postulate of the model. It analyses insecurity caused by conflicts in the country and migration occurring due to the conflicts through the novel *The Kite Runner* by the Afghan author Khaled Hosseini. The novel tells about the semi-century change of Afghanistan and its transformation into an insecure geography through the life and eyes of a child. Amir, the protagonist of the novel, with his father fled the war and conflict. He migrated from the unsecured space of Kabul to the relative security space America. Conflicts led to migration, and migration led to new areas of conflict in the destination country.

Keywords: Afghanistan, The Kite Runner, transnational migration, migration culture, conflict

*Öğr. Gör. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, emelekiyor@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1410-9093>

GİRİŞ

Dünya genelinde 70.8 milyon insanın zorla yerinden edildiğini gösteren Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin 2019 verileri, 79.5 milyon kişinin yerlerinden edildiğini, bunların 45,7 milyonunun kendi ülkeleri içinde diğer bölgelere kaçan insanlar olduğunu göstermektedir. BMMYK'ya göre 29,6 milyon mülteci nüfusun yanı sıra 4,2 milyon insan sığınma talebinin sonuçlanmasını beklemektedir. Yaklaşık on yıldır yaşanan savaş nedeniyle dünya çapında en fazla sayıda mülteci gönderen ülke ilk sırada Suriye (6,7 milyon) olmaya devam ederken onu Afganistan (2,7 milyon) ve Güney Sudan (2,3 milyon) izlemektedir (www.unhcr.org/tr).

Çatışmalar ve ortaya çıkan güvensizlik uluslararası nüfus hareketlerine yol açmaktadır. Bu bağlamda, Afganistan, göçün köken ülkesi olması dolayısıyla bu çalışmada “güvensizlik ülkesi” olarak tanımlanmakta ve güvensizlik-göç ilişkisi yazın aracılığıyla sorgulanmaktadır.

Afganistan ya da resmi adıyla Afganistan İslam Cumhuriyeti'ni 652.100 km² yüz ölçüme sahiptir. Tahminlere göre; 15 milyonu çalışabilir durumda olan 32 milyon civarında insanın yaşadığı bir ülkedir. Afganistan ekonomisi, işgücünün %80 olduğu tarım ve hayvancılığa (koyun ve keçi yetiştiriciliği) dayanmaktadır. Sanayi üretimi ise ağırlıklı olarak küçük çapta tekstil, sabun, mobilya, ayakkabı, gübre, el yapımı halılar, doğal gaz, yağ, kömür, bakır, mermer işletmelerine dayanmaktadır. Dağlık ve kırsal bir coğrafyada yer alan Afganistan, Çin ve Hindistan'ı birbirine bağlayan enerji koridoru üzerinde bulunmasından dolayı stratejik bir konumdadır. Ülke, Hindistan'ın zenginliklerine ve Körfez'in sularına ulaşabilmenin bir yolu olarak görülmektedir. Bu sebepten Afganistan'a yönelik işgal ve istilalar hiç bitmemiştir (www.aljazeera.com.tr/). İşgal ve istilaların süreklilik göstermesi ülkeyi ekonomik ve politik olarak istikrarsızlığa sürüklemektedir. Bu istikrarsızlık; dış politik unsurların da etkisiyle ülkedeki kaynakların ve iktidarın dağılımı konusunda anlaşmazlıkların ve çatışmaların yaşanmasına neden olmaktadır. Afganistan çok sayıda farklı etnik topluluktan oluşmaktadır. Afganistan'da çatışmaların ve iç savaşın süregelen hale gelmesinin bir başka nedeni de ülkedeki farklı unsurları birleştirici bir gücün olmamasına bağlanmaktadır. Afganistan'ın bugünkü toplumsal krizinin en önemli nedeninin ulusal bir kimliğin oluşturulamamasından kaynaklandığı öne sürülmektedir. Afganistan'da, şiddet ve terörü ortaya çıkaran unsurlar birleştirici unsurlara göre daha fazladır. (Anbarlı Boztaş ve Meriç, 2013: 153; Motafaker, 2018: 594). Bu durum Afgan halkını yeni arayışlara sürüklemektedir. Göç; bu süreçte bir çözüm olarak görülmesine karşın yasal yollarla yer değiştirmek birçok Afgan için imkânsızdır. Daha güvenli ve görece daha iyi bir yaşam arayışı içindeki Afganlar yasal olmayan yollardan göçe başvurmakta, yeni bir yaşam savaşına adım atmaktadır.

Bu çalışmada da güvenlik arayışında olan kişilerin öykülediği bir roman analizi aracılığıyla Afganistan'dan göç süreçleri, göçün nedenleri ve sonuçları sorgulanmaktadır. Genel anlamda yazın, özelden ise romanlar toplumsal yaşama dair zengin bir içerik sunmaktadır. Göç ile yazın ilişkisi yazının, sosyal bilimlerin diğer bir alanı olan sosyoloji ile kesiştiği yerde başlamaktadır. Bu ilişki günümüzde sayıları giderek artan göç/göçer romanlarının gündemde yer tutmasıyla, daha da önem kazanmakta ve geleceğe doğru evrilmektedir (Tilbe, 2015; Akgün, 2015). Göç ve göçmenliğin güncelliğinin de etkisiyle göç romanlarına yönelik okuyucu ilgisi de giderek artmaktadır. Bu çalışmada incelenen Uçurtma Avcısı pek çok ülkede çok satanlar listesinde yer almıştır. Okuyucunun ilgisini çeken roman; Afganistan'da yaşanan çatışmaları, ekonomik, sosyo-politik durumu gözler önüne sermektedir. Bu yönüyle sinemanın ve çeşitli bilimsel araştırmaların da konusu olmuştur (Nayebpour, 2018; Altunbay ve Çakır, 2018; Töngür, 2020). Uçurtma Avcısı; ülkenin etnik yapısını, toplumsal ilişkileri, göçe zemin hazırlayan koşulları ve göçün sonuçlarını anlamak açısından önemli bir sosyolojik doküman niteliğindedir. Afganistan'ın yanı sıra, Türkiye'nin ve Dünya'nın güncel bir sorunu olan göçün ve Afganistan göçünün temel dinamiklerini anlamamıza katkı sunmaktadır. Buradan hareketle daha önce göç yazınında sınınanmış bir model ve yöntem aracılığıyla Uçurtma Avcısı sosyolojik bir analizle yorumlanmıştır. Bu çalışmada Tilbe (2015: 460)'nin göç yapısını anlamak ve açıklamak için ortaya koyduğu ve “yazın kurmaca bile olsa”, “toplumsal bir bakış açısıyla

yaklaşmanın yazın eleştirmenlerini tutarlı ve birlikçi bir çözülemeye götürebileceği” savı temel alınmıştır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Uluslararası göç sıklıkla farklı biçimdeki çatışmaların neden ve sonuçları (Castles ve Miller, 2008: 5) arasında önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Çatışma; ülkeler, devlet üstü kurum ve kuruluşlar, sınıflar, etnik veya dini gruplar, bireyler arasında gelişebilmektedir. Sirkeci (2012)’ye göre göç süreci çatışmaları barındırmaktadır. Çatışma olgusu; insani güvensizliği, güvenlik sorununu, arayışını ve dolayısıyla uluslararası insan mobilitesini açığa çıkaran temel etmenlerdendir.

Çatışma süreci kuramsal düzlemde birbiriyle ilişkili üç ön kabule dayanmaktadır. Birincisi; bütün insanların elde etmek için çaba sarf ettikleri temel çıkarlarının bulunmasıdır. İkincisi; gücün varlığı, üçüncüsü; ise değerlerin ve düşüncelerin farklı toplulukların kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullandıkları silahlar olmasıdır (Wallace-Wolf, 2004: 82).

Sosyolojik anlamda çatışmayı ele alan yaklaşımlardan birisi Dahrendorf’un yaklaşımıdır. Dahrendorf çatışmayı; olumsuz ortam koşullarının bireylerde yarattığı rahatsızlıktan, savaflara veya silahlı çatışmalara kadar geniş bir yelpazede değerlendirmektedir (Sirkeci, Utku, Yüceşahin, 2019: 169). Sirkeci ve Cohen de Dahrendorf’un çatışma tanımından hareketle kavramı, göç alanına uyarlayarak göç kültürü ve çatışma modelini geliştirmiştir. Modele göre göç; ekonomik, siyasi, kültürel ve mikro, mezo ve makro düzeylerde görülebilen çatışmaların (çıkar çatışmalarının) yarattığı güvensizlik algısının bir fonksiyonudur. Göç kültürü ve çatışma modeli göçü, açık uçlu ve çok yönlü dinamik bir süreç olarak ele almaktadır. Dayandığı varsayım; "hayata karşı bir itirazı, beklentisi ve mücadelesi olan insanların ortaya koyduğu göç, dikkate değer bir meydan okumadır" (Sirkeci ve Erdoğan, 2012: 301; Tilbe, 2015: 461).

Model; göç edenler ile göç etmeyenler ve ülke içindeki göçlerle uluslararası göçler arasındaki organik ilişkilerin önemine vurgu yapmaktadır. Yazarların bir diğer önemli vurgusu; özellikle kişinin, ailenin veya grubun içinde bulunduğu koşulların ve bunun algıdaki güvensizlik skalasındaki karşılığının göçü tetiklediğidir. Burada da köken ülke veya bölge öne çıkmaktadır (Sirkeci ve Cohen, 2015: 10; Tilbe ve Civelek, 2018: 78). Çatışma ve göç kültürü modelinde göç; neo-liberal kalıpların dışında, hem yapısal etmenler hem de bu etmenlerin bireylerin algısındaki karşılığı üzerinden açıklanmaktadır. İnsanların neden göç etmekte olduğu kadar neden göç etmedikleriyle de ilgilenilmektedir. Buradan hareketle göçü belirleyen; “insani güvensizlik algısının derecesi ve yönü” ile “insanların göç edebilme yetenekleri arasındaki “farklılığa” özellikle dikkat çekilmektedir (Sirkeci vd., 2019: 164).

Bu modelin makro, mezo ve mikro olmak üzere üç çatışma düzeyi bulunmaktadır. Makro çatışma düzeyinde; gönderen, transit ve göç alan ülkelerin çatışan siyasi tercihleri yer almaktadır. Göç eden ve göç etmeyen haneler arasındaki gerilimleri ile hane içerisindeki cinsiyet rollerinden kaynaklı gerilimler mezo düzeyde ele alınmaktadır. Mikro düzey ise; bireyler arası çatışmalar, göçmenler ile göçmen olmayanlar arasında yaşanan gerilimlerdir. Bu çatışmalar düzeyler arasında da görülebilmektedir (Sirkeci, 2012: 359; Tilbe, 2015).

Şekil 1. İnsani güvenlik ve çatışma eksenleri Kaynak: Sirkeci, 2012.

METODOLOJİ

Göç olgusu toplumsal yaşamın her anını ve alanını etkisi altında tutmaktadır. Yazın alanında da her geçen gün artan sayıda göçle ilgili eserler verilmektedir. Göç yazını ile birlikte bu yazını araştırmaya ve anlamaya yönelik yöntemler de gelişmektedir.

Tilbe (2015: 460-465), yazın ve göç ilişkisini inceleyen göç izlekli yapıtları ele alırken öncelikle yazının toplumsallığını ve bilgilendirme işlevine sahip olduğunu ortaya koymak gerektiğini vurgulamaktadır. Yazar, Sirkeci ve Cohen'in geliştirdiği 'göç kültürü ve çatışma' modelinin göç romanlarını anlamak açısından açıklayıcı olacağını savunmaktadır. Tilbe bu modelin; çatışma ve güvensizlik varsayımları üzerinden geliştirdiği yaklaşımında Lucienn Goldmann'ın kullandığı, görüngübilimsel anlama ve açıklama düzeylerinden oluşan iki aşamalı bir çözümleme yöntemi önermektedir.

Tablo 1. Göç yazını yöntembilim çizgesi

Anlama Aşaması > İçkin Çözümleme ↓	Anlama Aşaması > İçkin Çözümleme ↓
Anlatı Yerlemleri ↓ Kişi, Süre, Uzam	Dönemsel Göç Devinimleri ve Toplumsal Yapı
Anlatının Yapısı ↓ Bakış Açıları; Anlatım Uygulamaları	Öne Çıkan Temel İzlekler
Mikro, Mezo, Makro Düzeylerin Belirlenmesi → Göçten Önceki Toplumsal Konum	Göçten Sonraki Toplumsal Konum
Göç Olgusu → Görelî Güvensizlik Uzamı; Çatışma ve Göç Devinimi	Görelî Güvenlik Uzamı → İşbirliği mi? Bütünleşme mi? Ayrışma mı?

Kaynak: Tilbe, 2015

Yöntemin birinci aşaması anlama düzeyidir. Öncelikle, yapısalcı bir yaklaşımla metne içkin ve metinde yer alan anlatı yerlemleri ile anlatsal uygulamalar incelenmektedir. Ardından çatışma modeline göre göçer toplumsal yapı ve ilişkilerden oluşan yapıtın özü ve iç tutarlılığı çözümlenmektedir. İkinci aşaması; metne aşkın olan açıklama aşamasıdır. Bu aşamada; metinde söz edilen göç olgusu, çatışma modeli temelinde, yapıtı aşan ve çevreleyen toplumsal, ekonomik ve siyasal dışsal bağlanımlarıyla güvensizlik-güvenlik düzleminde açıklanmaktadır. Ele alınan yapıt, tutarlı bir eleştirel yaklaşımla değerlendirilmektedir (Tilbe, 2015: 465).

Tilbe sonraki çalışmalarında göçmen uyumuna yönelik daha ayrıntılı bir incelemeye gitmiştir. Yönteme Berry'nin kültür(süz)leşme yaklaşımını da eklemiştir. Böylece araştırma olanaklarını geliştirmek ve göç romanlarına daha bütüncül bakmak açısından yöntemin sınırlarını geliştirmiştir (Tilbe ve Civelek, 2018: 79-80). Söz konusu yöntemi sıyan çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bunlardan bazıları; Tilbe (2016)'nin "Göç Kültürü ve Çatışma Modeli' Bağlamında Latife Tekin'in Sevgili Arsız Ölümüne Bir Bakış". Tilbe ve Civelek (2018)'in "Çatışma Ve Göç Kültürü Modeli Bağlamında Göç Romanı Okuması: Yüksel Pazarkaya'nın Savrulanlar'ı". Civelek (2016)'in "Çatışma ve Göç Kültürü Modeli Bağlamında Bir Roman Okuması: Le Clézio'nun Göçmen Yıldız'ı". Tilbe ve Tilbe (2019)'nin "Zülfü Livaneli'nin Bir Kedi, Bir Adam, Bir Ölüm Adlı Göç Romanı: Çatışma ve Kültür (süz)leşme Yaklaşımı". Genç (2020)'in "Orhan Pamuk'un Kafamda Bir Tuhaflık" Adlı Romanını 'Çatışma ve Göç Kültürü Modeli' Bağlamında Okumak" başlıklı çalışmalarıdır.

Bu çalışmada da aynı yöntemin argümanlarıyla Khaled Hosseini'nin Uçurtma Avcısı romanı incelenmiştir. Afganistan, çok sayıda mültecinin ve sığınmacının köken ülkesi olması dolayısıyla göç olgusunun anlaşılmasında önemli veriler sunmaktadır. Bu bağlamda, Afgan göçünü anlamaya yönelik yapılan roman okuması yukarıda örnek olarak sunulan çalışmalardan farklı olarak çeşitli ülkelerde yaşanan göçlerin anlaşılması açısından yöntemin bir sınaması niteliğindedir. Uçurtma Avcısı; yazın alanında ve farklı disiplinlerde çeşitli çalışmalara konu olmuştur. Göç romanı olarak incelendiği bir

çalışmaya rastlanmamıştır. Böylece, temel izleği ve analiz yöntemi açısından bu çalışmanın ilk olduğu düşünülmektedir.

ANLAMA AŞAMASI > İÇKİN ÇÖZÜMLEME

Anlatının Yapısı

Uçurtma Avcısı, Afganistan doğumlu Amerikalı yazar Khaled Hosseini'nin ilk romanıdır. Yazar romanında iki çocuğun ilişkileri üzerinden yakın dönem Afganistan tarihini ve ülkenin sosyolojik özelliklerini yansıtmaktadır. Bir diplomatın oğlu olan ve Kabil'de doğan yazar, ailesinin sığınma hakkı elde etmesi üzerine 1980 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşmiştir. Yazar, deneyimlediği bu göçü eserine de yansıtmıştır. Öyküsünü Afganistan-Pakistan-ABD hattında yaşanan olay örgüsüyle kurgulamıştır. Yazar bir demecinde öyküsünün gerçekliğini şu sözlerle anlatmıştır:

“Tam olarak tanıdığım kişiler değil ama hayatım boyunca karşılaştığım, hakkında bir şeyler bildiğim, duyduğum kişilerden izler var hepsinde. Bazıları birkaç kişinin karışımı, kamplarda karşılaştığım Afgan mülteciler. Kamplarda 20 yıl geçirdikten sonra Afganistan'a dönen ve evlerine, topraklarına başkalarının yerleştiğini gören insanlar bazıları. Çoğu, evlerini tarlalarını kaybetme duygusunu ve gerçeğini yaşıyor” (amerikaninsesi.com).

Khaled Hosseini'nin 2003 yılında yayımlanan romanının Türkçe baskısı 2004 yılında Everest yayınları tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada eser, bir ailenin Afganistan'da yaşanan çatışmalardan dolayı deneyimledikleri uluslararası göçleri üzerinden incelenmiştir. Eserde ortaya konulan göç; çatışma ve göç kültürü modeline göre güvenlik ve çatışma düzeylerinden mezo düzeye denk düşmektedir.

Anlatı, “güncel ve tarihsel olmak üzere ikili öyküleme düzeyi üzerine kurgulanmaktadır” (Tilbe ve Civelek, 2018: 82). Yazar, konu geçişlerini romanı bölümlendirerek vermektedir. Konular arasında bütünlüğün olduğu 25 bölüm Türkçe basımında 375 sayfada anlatılmaktadır. Romanın başkışisi ve anlatıcısı Emir'dir. Okuyucu olayları Emir'in duyguları, düşünceleri ve içinde bulunduğu ortamda gerçekleşen ilişkiler ve diyaloglar aracılığıyla öğrenmektedir. Olaylar genellikle eşsüremli, zaman zaman da artsüremli olarak öykülenmektedir. Anlatımıyla bir ülkenin ve onun sakinlerinin yıkımını gözler önüne seren yazar (Nayebpour, 2018: 68), Afganistan'ın kültürel özelliklerini, gündelik yaşam pratiklerini, tüketim ve eğlence alışkanlıklarını, törensel etkinliklerini de okuyucuya sade bir anlatımla aktarmaktadır. Roman nesnel ve sürükleyici bir anlatımla okuyucuyu etkilemeyi, okuyucunun duygularına dokunmayı başarmaktadır. Okuyucu; eğitim, sanat, siyaset gibi çeşitli alanlarla ilgili fikir sahibi olurken aynı zamanda bir Afgan'ın yaşadığı duygusallıkla kendisini olayların içinde bulabilmektedir.

Yazar, Afganistan'daki çatışmaları ve etkilerini nesnel bir şekilde yansıtmaktadır. Ancak, çatışmanın uluslararası aktörlerini işaret ederken aynı nesnellliğini koruyamadığı görülmektedir. Hosseini, 15 yaşında Amerika'ya yerleşmiş ve Amerika'yı “memleket” olarak görmüştür. Bu bakış açısı yazarın Afganistan'ın istikrarsız yapısında Amerikan etkisini objektif bir biçimde değerlendirmesinin önüne geçmektedir. Hosseini, bu gerçeği bir söyleşisinde şöyle itiraf etmektedir: “Benim için bu değişiklik bir piyangoydu. Afganistan'dan çıkıp, başka bir ülkede yepyeni bir hayat kurma imkânım vardı. Pakistan'daki bir mülteci kampında yaşıyor olsaydım bu kitapları yazamaz, bastıramaz, yazar olamazdım” (amerikaninsesi.com).

Sovyetler Birliği işgalini ve bölge ülkelerinin müdahalelerini eleştirel bir biçimde yansıtan yazar aynı bakış açısını ABD'nin müdahalesini öykülerken gösterememektedir. Romanda bu düşünceler baba üzerinden şöyle yansıtılmaktadır: “Baba Amerika fikrine bayılıyordu. Onu ülser eden, Amerika'da yaşamaktı... “Bu dünyada gerçek erkeklerin sayısı yalnızca üç, Emir” derdi. Parmaklarıyla sayardı: atak, kurtarıcı Amerika, Britanya ve İsrail. “Gerisi” –elini şöyle bir sallayıp püf diye bir ses

çıkartırdı- “onlar, dedikoducu kocakarılarından farksız” (Hosseini, 2013: 128). Yazarın yaşadıkları ve yazdıkları; hedef ülkenin ve dolayısıyla görecelik güvenliğin göçmenler için değerini ve önemini bir kez daha göstermektedir.

ANLATI YERLEMLERİ

Kişi

Romanın başkişisi Emir'in Afganistan'da yaşadığı dönemin diğer başlıca kişileri; Hasan, Baba, Rahim Han, Ali, Assef, Süreyya ve Sohrab'dır. Emir'in babası “*Kabil'in en zengin tüccarlarından biri*”dir (Hosseini, 2013: 16). Baba yardımseverliği, dürüstlüğü ve cesareti ile saygınlık kazanmıştır. Emir, annesini daha doğarken kaybetmiştir. Kendisini annesinin ölümünden sorumlu tutmaktadır ve bu durumun etkisiyle babasının kendisini yeterince sevmediğini düşünmektedir. Babasının ilgisine ve sevgisine erişmeye çalışan Emir, ne yaparsa yapsın babasının istediği çocuk olamaz. Afganistan'da yaşanan çatışmalar gibi Emir'in iç dünyası da çatışmalarla doludur. Hasan'a ihanetinin ıstırabını ise neredeyse tüm yaşamı boyunca hissedecektir.

Hasan, evin hizmetkârı Ali'nin oğludur. Ali küçük yaştan itibaren Baba ile birlikte yaşamıştır. Oğlu Hasan da aynı evde Emir ile büyümektedir. Hasan; dürüst, sadık, akıllı bir çocuktur.

Rahim Han; Emir için bir “*dost*”, yakın bir “*kaka (amca)*”, aynı zamanda *Baba'nın* yakın arkadaşı ve “*halı ihracatına ek olarak, tıkr tıkr işleyen iki eczanesiyle bir lokantanın sahibi*” (Hosseini, 2013: 16) oldukları iş ortağıdır.

Romanın kötü kişisi Assef, Emir ile aynı mahalleden varlıklı bir aileye mensuptur. Assef belki de annesinin Alman olmasının etkisiyle Hitler hayranıdır.

Romanda az sayıdaki kadınlardan birisi Süreyya ve annesi Cemile Haladır. Cemile Hala asker disiplinine sahip otoriter kişilikteki kocası General Taheri'yi idare etmek zorunda olan geleneksel rolüyle Amerika'daki birinci kuşağı temsil etmektedir. Süreyya ise ilk gençlik döneminde aile değerleri ile Amerikan toplumuna ait değerler arasında çatışmalar yaşamıştır. Yaşının ilerlemesiyle Amerikan değerleri ile öz değerlerini sentezleyen, ikili bir kimliğe sahip ikinci kuşağı temsil etmektedir.

Ferit, Pakistan-Afganistan arasında kamyonu ile yolcu ve yük taşıma işleri yapmaktadır. İç savaşta büyük kayıplar vermiştir: “*Ferit'in iki karısı, beş çocuğu vardı. “Aşlında yedi taneydi,” dedi Rahim Han, esefle. Birkaç yıl önce, iki kızını Celalabat'ın hemen dışındaki bir mayın patlamasında yitirmişti; aynı patlamada kendisi de ayak parmaklarının bir kısmını ve sol elinin üç parmağını kaybetmişti. Bunun üzerine karısını ve çocuklarını alıp Peşaver'e yerleşmişti.*” (Hosseini, 2013: 236).

Sohrab, Hasan'ın oğlu, Emir'in sonradan öğrendiği yeğenidir. İsmi babasının çok sevdiği “*Şahname*”den almış, küçük yaşında büyük acılar yaşamış bir çocuktur.

Yazarın söyleşisinde de değindiği gibi romanın bütün kişileri gerçek yaşamla uyumludur. Afganistan'da yaşanan savaştan etkilenmiş, büyük kayıplar yaşayarak iç göçe ya da uluslararası göçe maruz kalmış kişilerdir.

Olay örgüsü

Roman iki çocuğun arkadaşlık ilişkisine odaklanarak başlamaktadır. Bu ilişkiyle beraber Emir'in Afganistan'da geçirdiği çocukluk yılları, babasıyla birlikte Afganistan'dan Amerika'ya göçü, Amerika'daki yaşamları anlatılmaktadır. Afganistan'ın politik yapısı ile çatışmalar dönemsel özellikleriyle öykülenmektedir.

Emir, Kabil'in nezih bir bölgesinde yaşayan varlıklı bir Peştun ailenin oğludur. Ailenin “*Hazara*” kökenli hizmetkârının oğlu Hasan, Emir'in en yakın arkadaşı aynı zamanda sütkardeşidir. Aralarında sevgi ve güven dolu bir ilişki vardır. Emir kitap okumayı, öykü yazmayı çok sever. Hasan ise okuma

yazma bilmemektedir ve Emir'in kendisine kitap okumasından ve onun yazdığı öyküleri dinlemekten çok hoşlanır. Özellikle de “*Şahname*” ikilinin en çok okudukları ve çok sevdikleri yapıttır.

İki arkadaşın ilişkilerinin ve yaşamlarının dönüm noktası birlikte katıldıkları uçurtma şenliği ile yaşanır. Afganistan'ın geleneksel oyunlarından olan uçurtma yarışmasına katılan Emir, Hasan'ın desteği ile yarışmayı birincilikle kazanır. Hasan, yarışmada galibiyet elde ettikleri “*mavi uçurtma*”yı bulup Emir'e getirmek için mahallenin sokaklarında arayışa çıkar. Bu sırada Assef ve arkadaşları Hasan'ı döver ve ona tecavüz eder. Hasan'ı bulmak için peşinden giden Emir, Hasan'ın başına gelenleri görmesine karşın korkar ve saklandığı yerden çıkamaz. Bu olayın ardından Emir hem kendisinden hem de Hasan'dan çok utanır. Hasan'a karşı suçluluk duygusuyla baş edemeyen Emir, Hasan'ın evden gitmesi için hırsızlıkla suçlanmasına neden olacak bir plan hazırlar. Durumun farkında olan ve sırrını kimseyle paylaşamayan Hasan iftirayı kabullenir. Baba'nın Hasan'ı affetmesine ve kalmaları için ısrar etmesine karşın Ali ve Hasan yaşadıkları evden ve kentten ayrılırlar.

Baba ve Emir'in Kabil'den ayrılması Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesiyle gerçekleşir. Aile işgalin ardından tehlikeli bir yolculuk sonrası Amerika'ya göç etmeyi başarır. Göreli güvenlik uzamı olan Amerika, aynı zamanda mikro düzeyde çatışmaların yaşanacağı bir uzamı da temsil etmektedir. Amerika'da eğitimine devam eden Emir, babasının karşı çıkmalarına rağmen yazar olmak ister ve yazarlık eğitimine başlar. Boş zamanlarında ise Baba'nın bitpazarındaki işine yardım etmektedir. Çoğunluğunu Afgan göçmenlerin oluşturduğu bitpazarında General Taheri ve ailesiyle tanışırlar. Emir, General'in kızı Süreyya'ya âşık olur ancak bu süreçte babası hastalanmıştır. Baba, sağlığının her geçen gün kötüye gittiği günlerde Emir'e karşı son görevini de yerine getirerek Süreyya ile Emir'i evlendirir.

Başarılı bir yazar olan Emir, Amerika'da çok satan yazarlar arasına girer. Tam o günlerde Emir'e, Pakistan'da bulunan dostu Rahim Han'dan bir telefon gelir. Rahim Han çok hastadır ve ölmeye yakın Emir'i görmek istemektedir. Rahim Han'ın “*yeniden iyi biri olmak mümkün*” (Hosseini, 2013: 2) sözü ile Emir istemese de Pakistan'a gitmeye karar verir. Pakistan'da Emir'i hiç düşünemeyeceği haberler ve olaylar beklemektedir. Rahim Han Hasan'ın Emir için yazdığı mektubu verir. Hasan mektubunda, eşinden ve oğlu Sohrab'tan bahsetmektedir. Ne yazık ki Hasan ve eşi, mektubun yazılmasından hemen sonra Taliban tarafından öldürülmüştür. Rahim Han Emir'den, Kabil'de bir yetimhanede olan Sohrab'ı Pakistan'a getirmesini ister. Emir buna karşı çıktığında, kendisi için oldukça yıkıcı olan gerçeği öğrenir: Hasan, Ali'nin değil Baba'nın oğlu, Emir'in kardeşidir.

Emir Sohrab'ı almak için Rahim Han'ın tanıştırdığı Ferit ile Kabil'e gider. Emir çocukluğunun Kabil'ini çok değişmiş bulur. Sohrab'ı bulmaları ise hiç kolay olmaz. Sohrab Taliban tarafından yetimhaneden alınmıştır. Olayların arkasında Taliban'ın üst düzey adamlarından birisi olan Assef çıkar. Emir ve Sohrab'ın, Assef'in ya da diğer bir ifadeyle Taliban'ın elinden kurtulması çok zor olacaktır.

Emir Sohrab'ı Peşaver'e getirir ama görevi bununla bitmez. Çocuk ile arasında duygusal bağların da gelişmesini sağlayacak bir dizi acı olaylar yaşayan ikili en sonunda birlikte Amerika'ya gitmeyi başarır. Savaşı, ölümü, şiddeti, tecavüzü, hayal kırıklıklarını kısacası bir çocuğun dayanamayacağı türden acıları yaşamış olan Sohrab, Amerika'ya ve yeni yaşamına hemen uyum sağlayamaz.

Zaman ve uzam

Romandaki öykü süresi Emir'in geçmişine geri sapımlarla aktarılan yaklaşık kırk yıllık bir süreci kapsamaktadır. Roman bu bağlamda dört döneme ayrılabilir. 1) Emir'in 18 yaşına kadar Kabil'deki yaşamı. 2) Emir ile Baba'nın Amerika'ya gitmesi ve orada yeni bir yaşam kurmaları. 3) Emir'in Pakistan'a, oradan Afganistan'a geçmesi ve Sohrab'ı bulup Pakistan'a dönmesi. 4) Emir ile Sohrab'ın Amerika'ya gittikten sonraki yaşamlarından oluşan dönemlerdir. Romandaki bir diğer dönemselleştirme göçten önceki ve sonraki yani Emir'in Kabil'de geçen çocukluk ve ilk gençlik yılları ile Amerika'daki yaşamı ya da yetişkinlik dönemi olarak düşünülebilir.

Göçten önceki uzam Kabil ve o coğrafyada yaşananlar, ulusaşırı uzam Pakistan ve Amerika'dır. Olay örgüsü; 1979-1989 yıllarını kapsayan dönemde Afganistan'da, 1989'dan 2003'e kadar ABD-Pakistan-Afganistan üçgeninde gelişmektedir. Afganistan'da monarşinin son yıllarında (1963'ten itibaren), Kral Zahir Şah'ın son 10 yıllık döneminde başlayan olay örgüsü kronolojik bir biçimde romanın ABD'de ilk baskısının yapıldığı 2003'e kadar sürmektedir. Bu tarihi süreçte Afganistan'da yaşanan rejim değişiklikleri, bu değişikliklerin temelindeki ulusal ve uluslararası aktörlerin etkileri anlatılmaktadır. Bu aktörlerin etkisiyle gelişen iç savaşlar, çatışmalar, Afganistan'ın değişimi konu edinmektedir.

Güncel ve tarihsel olmak üzere ikili öyküleme düzeyi üzerine kurgulanmış olan anlatı düzeni, belli bir çizgisellik göstermesine karşın öyküleme düzeyinde bu çizgiselliğini kaybetmektedir. Emir açısından romanın büyük bir bölümünde “şimdide geçmiş yaşama durumu söz konusudur” (Civelek, 2016: 90). Romanın ve birinci bölümün ilk sayfası –Aralık 2001- tarihi ile başlamakta ve Emir'in “*Bugün neysem, on iki yaşındayken, 1975 kışının o karanlık, buz gibi gününde oldum.*” (Hosseini, 2013: 1) cümlesi ile devam etmektedir. Emir'in aile öykülerine başvurduğu anlatımlar daha gerilere gitmektedir. Örneğin, Emir'in babasının doğduğu yıl aynı zamanda Zahir Şah'ın yönetime geçtiği dönemdir; “*1933'te, babamın doğduğu ve Zahir Şah'ın kırk yıllık saltanatının başladığı yıl...*” (Hosseini, 2013: 25) yazar böylece öykünün bağlamını güçlendirmektedir.

MİKRO, MEZO, MAKRO DÜZEYLERİN BELİRLENMESİ

Göç olgusu → görelî güvensizlik uzamı; çatışma ve göç devinimi

Romanda göçe neden olan olay Afganistan'daki çatışmaların giderek artmasıdır. Yazarın yaşam öyküsündeki gibi romanın başkişisi Emir de 1980'lerden sonra Afganistan'dan babasıyla birlikte göç eder. Sovyetler Birliği'nin işgali ile siyasi güvensizliğin ve iç çatışmaların arttığı ülkede can güvenliğinin olmaması ya da insani güvensizlik ortamı göçün nedenidir. Emir kendi göç nedenlerini romanda şöyle anlatmaktadır:

“Artık Kabil'de hiç kimseye güvenemezsiniz; belli bir ücret ya da gözdağı karşılığında, herkes birbirini satmaya hazır; kardeş kardeşi, hizmetçi efendisini, arkadaş arkadaş. ...Refik'ler, yoldaşlar her yerdeydi; Kabil'i iki gruba ayırmışlardı; dinlenenler ve dinlenmeyenler. İşin en kurnazca kısmı da, kimin hangi tarafta olduğunu kimsenin bilmemesiydi. Bir elbise provası sırasında, terziye rasgele söylenen bir şey, gelişigüzel bir yorum, sizi doğruca Poleh-çarki zindanlarına götürebilirdi. Et alırken kasaba sıkıyönetimden yakınan biri, kendini bir anda parmaklıkların ardında, bir Kalaşnikov'un namlusuna bakarken bulabilirdi” (Hosseini, 2013: 116).

Emir ve Babası, Afganistan'dan kaçmaya çalışan diğer insanların yaptığı gibi bir sabah gizlice evden ayrılır. Önceden anlaştıkları bir kaçakçı aracılığıyla ilk iş olarak Pakistan sınırını geçerek Peşaver'e giderler. Kaçakçılar aracılığıyla insanlık dışı koşullarda ve can güvenliğinin söz konusu olamayacağı halde yapılan bu yolculuklar iki ülkeden ziyade yaşamla ölüm arasındaki sınır gibidir. Yine de Pakistan, görelî güvenlik uzamını temsil etmektedir.

Emir ve Baba Amerika'ya gitmeyi başararak yeni bir yaşama başlar. Öte yandan Afganistan'daki çatışmalar ise Sovyetler Birliği güçlerinin ülkeden ayrılmasından sonra da artarak devam eder. Binlerce insan hayatını kaybeder. Yıllar sonra Hasan mektubunda bu durumu şu sözlerle anlatmaktadır:

“Çocukluğumuzun Afganistan'ı ne yazık ki çoktan öldü. İyilik bu toprakları terk etti; ölümlerden kaçmanın yolu kalmadı. Ölüm, her an, her yerde ölüm. Kabil'i korku sardı; sokaklar, stadyum, pazar yerleri korku dolu; o artık hayatımızın bir parçası, Emir Ağa... Vatan'ımızı ele geçiren vahşiler, insan onurunu hiçe sayıyor...” (Hosseini, 2013: 221).

Emir ve Baba'nın göç kararı mikro düzeyde göçü temsil ederken, romanda yer yer bahsedilen ailelerin ve grupların kararı mezo düzeylidir. Özellikle Sovyet ordusunun işgali ile başlayan ve kitlesel nitelikli yaşanan göçler ise makro düzeyde göçü temsil etmektedir.

Romanda Yaşanan Çatışma Eksenleri

Romanda her düzey çatışmayı örneklendirmek mümkündür. Bu çalışmada; mikro, mezo ve makro düzeylere göre belirlenmiş sınıflandırmayla incelenmiştir.

İçsel çatışmalar

Romanda mikro düzey çatışmaların temelinde bireyin psikolojik ve sosyal nedenlerle kendisiyle yaşadığı çatışmalar başka bir ifadeyle içsel çatışmalar yer almaktadır. Yazar, Emir'in ve diğer roman kişilerinin yaşadığı içsel çatışmalara sıkça yer vermiştir. Annesini hiç tanıyamamış ve babasıyla istediği düzey iletişim kuramamış olan Emir'in iç dünyası oldukça karmaşıktır. Emir'in içsel çatışmalarını dinamitleyen ve romanın sonuna kadar Emir'i içten içe kemiren konu ise Hasan'a karşı işlediği ihanetin iç dünyasında yaşattığı çatışmadır. Emir Hasan'a karşı işlediği suçu dünyanın bir ucuna da gitse unutamaz.

“Hasan, Ona ihanet ettiğimi bilmesine karşın, beni bir kez daha, belki de son kez kurtarıyordu. O an onu bütün yüreğimle, hiç kimseyi sevmediğim kadar çok sevdim ve ona otların arasındaki yılan olduğumu, göldeki canavar olduğumu söylemek istedim” (Hosseini, 2013: 108).

Emir'in yanı sıra Baba'nın yaşadığı çatışmalar da romanın sonlarında Rahim Han'ın anlatımı ile verilmiştir. Baba, statüsünden dolayı hissettiği toplumsal baskı ve geleneksel değerlerin etkisiyle Hasan'ın kendi çocuğu olduğunu açıklayamamıştır. Çocuklarına karşı yaptığı haksızlık ömrü boyunca Baba'nın içsel çatışmalar yaşamasına neden olmuştur.

Kişilerarası çatışmalar

Kişilerarası düzeyde çatışmalar genel olarak Emir'in çevresindeki insanlarla yaşadığı çatışmalardır. Bu kişileri şöyle sıralayabiliriz. Baba, Hasan, Rahim Han ile yaşadığı çatışmalar gerilim düzeyi düşük ve Emir'e zarar vermek niyetinden uzak çatışmalardır.

“O 1976 yazı, Afganistan'ın görece bir huzur ve uyum içinde geçirdiği o son yaz, on üç yaşına bastım. Baba'yla aramız yeniden soğumaya başlamıştı bile. Bence nedeni, lale ektiğimiz gün, yeni hizmetkâr bulma konusunda söylediğim o aptalca şeydi. Çok pişman olmuştum -gerçekten olmuştum- ama bunu yapmasaydım bile, bu kısa mola, bu mutluluk fasılası er ya da geç sona erecekti.” (Hosseini, 2013: 96).

Gerilimli ve şiddet içerikli kişilerarası düzeydeki çatışmaların nedeni genellikle Assef'tir. Henüz çocukluk dönemlerinde Assef'in Hasan'a uyguladığı fiziksel-psikolojik şiddet ve tecavüz, hem Hasan'ın hem Emir'in çocukluklarını, dostluklarını ellerinden almıştır. Assef'in şiddeti Hasan'ın oğlu Sohrab'a da ulaşır. Taliban'ın yetkili adamlarından birisi olan Assef Sohrab'ı önce yetim ve öksüz bırakır ardından yetimhaneden kendi yanına alarak tacize ve şiddete maruz bırakır.

Küçük gruplar arasında ve toplumsal düzeyde çatışmalar

Yazar, Afganistan'da yaşanan gruplar arası çatışmaları roman boyunca anlatmaktadır. Afganistan'da yaşanan etnik ve dini çatışmalar, bu çatışmalarda yer alan gruplar roman kurgusu içinde kronolojik olarak aktarılmaktadır. Gerilim düzeyi yüksek ve çeşitli güçlerin etkisiyle gelişen ekonomik, politik, kültürel vb. bu çatışmalarda toplumun her kategorisinden insan büyük zarar görmektedir.

Uluslararası düzeyde çatışmalar

Diğer dört tür çatışmanın dinamiği gerçekte uluslararası boyutlu çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu çatışmalara neden olan güçler önce İngiltere ve Rusya olmuştur. Daha sonraki dönemlerde Sovyetler Birliği, Amerika, Pakistan, İran ve bölgedeki diğer ülkeler bu çatışmaları desteklemiştir.

AÇIKLAMA AŞAMASI > AŞKIN ÇÖZÜMLEME

Dönemsel göç devinimleri ve toplumsal yapı

Yazın bilimciler tarafından çocuk romanı, otobiyografik roman ya da tarihi roman olarak da değerlendirilen “Uçurtma Avcısı”; bu çalışmada Afganistan’da tarihsel süreç içerisinde yaşanan politik, ekonomik ve sosyal değişimin anlatıldığı göç konulu bir roman olarak incelenmiştir. Romanın olay örgüsü, ülkedeki değişime tanıklık eden ‘Emir’in çocukluk ve yetişkinlik’ dönemi üzerinden gelişmektedir.

Ülke tarihine genel olarak bakıldığında işgaller ve müdahalelerin uzun tarihsel süreci karşımıza çıkmaktadır. Yaklaşık yarım asırdır ardı kesilmeyen işgaller, iç çatışmalar ve dış müdahalelerden dolayı silahların hiç susmadığı bir coğrafyadır. Afganistan, süper güçlerin çatışma sahası olmasının yanında sosyal, ekonomik ve siyasi istikrarsızlıkla beraber terörle de anılan (Obayd, 2020: 39) ve dolayısıyla sürekli göç veren bir ülkedir.

1973 yılında Davut Han’ın cumhuriyeti ilan etmesiyle Afganistan’da krallık son bulmuş, ‘Afganistan Cumhuriyeti’ kurulmuştur. Davut Han’ın iktidarı ele geçirmesi ülke içinde bazı İslamcı grupların ayaklanmalarına neden olmuştur. Pakistan, Davut Han karşıtı grupları desteklemiş ve bu gruplara askeri eğitim vermiştir. Kral Zahir Şah ve Davut Han dönemlerinde SSCB ile kurulan yakınlık ise Amerika’nın Afganistan’ı sürekli takip etmesine ve müdahale etmesine neden olmuştur. Amerika, İran kralı Rıza Şah’ın ve Pakistan başbakanı Zulfikar Ali Bhutto’nun Afganistan’ı SSCB’nin kontrolünden çıkarma, İran ve Pakistan tarafına çekme çabalarını desteklemiştir (Tanin’den akt. Salihy, 2014).

1979 yılında Sovyetler Birliği’nin müdahalesi ile birlikte ülkede farklı etnik, dini ve radikal grupların sayısı artmış böylece çatışmalar da artmıştır. 18 milyon nüfusa sahip Afganistan’ın üçte birlik nüfusu ülkeden ayrılmıştır. Göçler yoğun olarak, Pakistan ve Afganistan halkları arasındaki sosyal ağlar, akrabalık bağları, ekonomik bağlantılar ve iki ülkenin sınır komşusu olmasının etkisiyle öncelikle Pakistan’a yönelmiştir. Bir diğer sınır komşusu İran da Afganların kitlesel göçlerine ev sahipliği yapmıştır. Bu yıllarda Pakistan’a 3,3 milyon ve İran’a 3,1 milyon insan sığınmıştır (Doğan, 2019: 15).

Sovyetler Birliği’nin 1989’da Afganistan’dan çekilmesinin ardından ülkedeki iç karışıklıklar sona ermemiş çeşitli grupların iktidar mücadeleleri devam etmiştir. Mücahitler, Cumhurbaşkanı Muhammed Necibulah’ı 1992’de devirerek Kabil’i kontrolleri altına almışlardır (www.aljazeera.com.tr/). Bu dönemde Afganistan’dan yeni bir göç dalgası başlamıştır. Taliban, ülkenin tamamını kuşatan bir yönetimle İslam’ın radikal yorumuna dayalı bir devlet ve yönetim yapısı tesis etmiştir. Ülke içindeki Taliban tehdidi nedeniyle 1990-2000 yılları arasında, 155.000 Afgan, Avrupa Birliği ülkelerine sığınmacı olarak başvurmuştur (Doğan, 2019: 15).

Afganistan’da sosyo-kültürel hayatı etkileyen bir din anlayışının uzun yıllar toplumsal barışın sağlanmasında etkili olduğunu düşünen Ahmadi (2017: 121) ekonomik, politik sorunlarla birlikte bu anlayışın da sona ermesini iki temel nedene bağlamaktadır: Birincisi, İngiliz işgaliyle birlikte Hint alt kıtasında Müslüman hâkimiyetin sonlanmasıdır. Böylece, Deobandi olarak nitelendirilen korumacı ve katı bir din anlayışı Afganistan dâhil bölgeyi hâkimiyeti altına almıştır. İkinci neden ise, Sovyetler Birliği’nin işgali ile başlayan ve kitlesel göçlerle değişen sosyo-kültürel ve politik yapıdır. Motafaker ise, 2001 yılından sonra dinî ve gelenekselci liderler ve etnik elitler tarafından şiddetlendirilen çatışmaların en çok din, etnisite ve dil alanlarında kendini gösterdiğini ve bu çatışmaların cumhurbaşkanlığı tarafından yönetildiğini (Motafaker, 2018: 594) ileri sürmektedir.

ÖNE ÇIKAN TEMEL MOTİF VE İZLEKLER

Uçurtma Avcısı romanında politik, ekonomik, askeri, etnik, dini kaynaklı çatışmalar ile iktidar mücadeleleri ve göç, romanın temel izleği olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, çocukluk, arkadaşlık, dostluk, ihanet, yalan ve toplumsal eşitsizlikler de romanın diğer izlekleri olarak değerlendirilmiştir.

Güç-iktidar mücadelesi ve iç savaş

İktidar mücadeleleri ve dış müdahalelerle hiç bitmeyen iç savaşın toplumsal ve gündelik yaşamda yarattığı değişim Emir'in ve çevresindekilerin yaşamı üzerinden anlatılmaktadır. Savaş, sınıfsal ya da demografik fark gözetmeksizin toplumun her kesimini etkilemiştir. Çatışmalar, binlerce insanın ölümüne, yerinden olmasına, hem gidenlerin hem kalanların derin acılar yaşamasına neden olmaktadır. Şiddet, taciz, tecavüz, istismar iç savaşla birlikte Afganistan'da yaşayan her insanın korkusuna dönüşmüştür.

Din ve etnisite

Etnik kimlik, bir topluluğun üyelerinin kendilerini, diğer öteki topluluk üyelerinden ayırt eden, farklılaştıran bir aidiyet duygusudur. Bireyin kendini ait hissettiği milliyet bağı, üyesi olduğu toplumsal gruplar, kültürel çevresi, değerler sistemi olarak dini inançları ve sahip olduğu vatan algısı gibi duygular grup üyelerini bir mensubiyet duygusu ile diğerlerinden ayırırken kendi içinde birleştirmektedir. Etnik kimlik aynı zamanda bir toplumun veya toplumdaki egemen grupların bir azınlık gruba yüklediği bir kimliği de (Bilgin, 1995: 56-57; Göker, 2015) ifade etmektedir.

Afganistan'da otuzu aşkın farklı etnik grup yaşamaktadır. Nüfus çoğunluğu sıralamasına göre Peştun, Tacik, Hazara, Özbek, Aymak, Türkmen, Baluch ve çok sayıda topluluklardan oluşmaktadır. Bunların çoğu birbirinden hem mezhepsel hem de dilsel olarak farklı yapılara sahiptir. Bu durum halkın tam olarak bilinçlenmesinin önüne geçmiş, halklar arası bir kopukluğa yol açarak toplumu çatışmalara götürmüştür (Surosh, 2018).

Hosseini (2013: 289), Taliban'ın politikasını Emir'in sözleri aracılığıyla eleştirmektedir: "... Afganistan çöple kirletilmiş, muhteşem bir malikhaneye benziyor; birinin o pislikleri temizlemesi gerek." "Batıda bunun için kullanılan bir deyim var" dedim. "Buna etnik temizlik diyorlar." "Öyle mi? Assef'in yüzü aydınlandı. "Etnik temizlik. Beğendim. Kulağa çok hoş geliyor."

Arkadaşlık-dostluk ve yalan

Romanın izlekleri arasında; arkadaşlık, dostluk, sadakat, itaat, yalan ve ihanet duyguları öne çıkmaktadır. Yazarın, roman kişileri üzerinden sorguladığı değerler, insan ilişkilerinin ve farklı düzeylerdeki çatışmaların nedeni ya da sonucu olabilmektedir.

İçe kapanık ve korkak bir çocuk olan Emir'in tek arkadaşı, dostu Hasan'dır. Emir'e çok güvenen Hasan ona, sonsuz ve karşılıksız bir sevgi ile bağlıdır. Çocukluklarının en güzel anıları birlikte paylaştıkları anlardır. "Biz Hasan'la Emir'iz; ünlü maceracılar, dünyanın en büyük kaşifleri" (Hosseini, 2013: 265).

Bir diğer dostluk ilişkisi Rahim Han'ın hem Emir hem de Baba ile ilişkisinde görülmektedir. Rahim Han, Baba'nın bütün sırlarını bilen, Baba'yı çok iyi tanıyan bir aile yakınıdır. Emir ile babası arasındaki boşluğu doldurmaya, Emir'in dünyasını anlamaya ve şekillendirmeye çalışır.

Romanda yalanın ve ihanetin, insanın ruhunda ve yaşamında nelere mal olduğu detaylıca anlatılmaktadır. Emir'in ve Baba'nın mutsuzluğunun en önemli nedeni yalandır. İkisinin de büyük birer yalanları vardır ve bunu birbirlerinden gizlerler. Emir, Hasan'ı Assef'in elinden kurtaramadığı için suçluluk duygusuyla yalan söyler. Baba'nın yalanı her bir roman kişinin yaşamını değiştirmiştir. Emir gerçeği öğrendiğinde Baba da Hasan da hayatta yoktur. Oysaki Baba Emir'e her fırsatta yalanın zararlarını sıkça tekrarladığı şu sözlerle anlatmıştır:

"Bir insanı öldürdüğün zaman, bir yaşamı çalmış olursun," dedi Baba. "Karısının elinden bir kocayı, çocuklarından bir babayı almış olursun. Yalan söylediğinde, birinin gerçeğe ulaşma hakkını çalarsın. Hile yaptığın, birini aldattığın zaman doğruluğu, haklılığı çalmış olursun. Anlıyor musun?" (Hosseini, 2013: 19).

Çocukluk ve güven

Romanın büyük bir bölümü Emir'in çocukluk dönemini anlatmaktadır. Çocukluk döneminin nasıl geçtiği bireyin yaşamının diğer evrelerinin belirleyicisi olabilmektedir. Çocukluk döneminde güven duygusunun gelişmesi de çok önemlidir. Güven duygusunun iki temel boyutu sevilebilir ve yeterli değildir (Çam, Engin ve Uğuryol, 2017: 509). Emir, bu duygulardan yoksun bir çocukluk geçirmiştir.

Afganistan'daki savaş, şiddet, yoksulluk ya da göçlerden en çok etkilenen toplumsal kategori hiç kuşkusuz çocuklardır. Çocuklar Afganistan'da buldukları süreçte yetişkinlerin yaşadığı her türlü acıya tanık olmanın yanı sıra aile, akraba, arkadaş gibi yakınlarının kayıplarını yaşamakta, göçü refakatsiz olarak deneyimlemek zorunda kalmaktadır. Göç, savaşın süreklileştiği bir coğrafyada dünyaya gelmiş Afgan çocuklar için, hayatta kalma mücadelesinin -doğdukları ülke koşulları içinde- çok sık karşılaşılan bir yoldur, bir zorunluluktur (Bozok ve Bozok, 2018: 425-426). Yine göç yollarında her türlü tehlikeye maruz kalan çocuklar gidecekleri yere ulaştıklarında da onları güvenli bir ortam beklememektedir. Afganistan'da kalan çocuklar ise ailelerinin yanında bile olsa yeterli beslenememe, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişememe ve hepsinden öte can güvenliğinin olmadığı bir yaşam sürebilmektedir. Yazar bu sorunu romanında sıkça işlemiştir.

Sınıfsal eşitsizlik ve yoksulluk

20. yüzyılın sonlarında yaşam standartlarında ciddi bir gerileme yaratan yoksulluk, dünya tarihinde benzerine rastlanmayacak biçimde küreselleşmiştir. Yoksulluğun temelinde sınıfsal konum başta olmak üzere onunla bağlantılı biçimde ortaya çıkan ırksal, etnik, dinsel ve cinsel ayrımcılık yer almaktadır (Kaygalak, 2001: 124-126).

Afganistan'da yaşanan derin yoksulluğun izleri tüm yaşam alanlarına sinmiştir. Emir, Afganistan'da üst sınıftan bir aileye mensup olmasına karşın onunla aynı evi paylaşan Hasan Emir'le eşit koşulları paylaşmamaktadır. Emir ve babası kendilerine ait bir konakta yaşarken Hasan ve babası konağın "müştemilatında" yaşamaktadır. Emir, babasının lüks otomobili ile okula giderken okuma yazma dahi bilmeyen Hasan her sabah Emir'in kahvaltısını hazırlamakta, ev işlerinde babasına yardımcı olmaktadır. Öte yandan Hasan alt sınıfa mensup olsa da birlikte yaşadığı ailenin sınıfsal konumu dolayısıyla Afganistan'daki kendi etnik ve sınıfsal olarak içinde bulunduğu konumdaki diğer çocuklara göre daha şanslı olduğu da bir gerçektir.

"Hasan işte orada, o küçük müştemilatta 1964 yılında doğmuş; beni doğururken can veren annemin ölümünden tam bir yıl sonra. O evde yaşadığım on sekiz yıl boyunca, Hasan'la Ali'nin kulübesine yalnızca üç-beş kez girdim... Ben güllerin arasından geçip Baba'nın malikanesine yollanırdım, Hasan'da doğduğu ve bütün yaşamını geçirdiği, döküntü kulübeye." (Hosseini, 2013: 6).

Emir'in Amerika'ya gitmeden önceki zaman diliminde Afganistan'da yaşanan yoksullukla Sohrab'ı bulmak için gördüğü Afganistan'da yaşanan yoksulluğun boyutları arasında büyük farklar vardır.

"Bir başka dünyada olsaydı, bu çocuklar kamyonun arkasından koşamayacak kadar aç olmazlardı." (Hosseini, 2013: 247).

"... çocuklara bir şey kalmadı," diye fısıldadı karısı. "Aç olabiliriz ama yabancı değiliz! O bir konuk! Ne yapmalıydım, yani?" dedi Vahit, gergin bir sesle. "Yarına bir şeyler bulmalı," dedi karısı; sesi ağlamaklıydı. "Ne yedireceğim..." (Hosseini, 2013: 247).

Yoksullukla göç arasında iç içe geçmiş bir neden sonuç ilişkisi söz konusudur. Yoksulluk göçe neden olurken göç de yoksulluğun bir nedenidir. Farklı toplumsal sınıfların ve kategorilerin göç eğilimleri de farklıdır. Göç, belirli bir maliyeti ve bunu karşılayabilecek sermayeyi gerektirmektedir. Etnik grupların, işsizlerin ve kendi hesabına çalışanlar gibi değişik kesimlerin göç etme eğilimleri de farklıdır (Şenses, 2001: 161). Nitekim roman kişileri arasında ülke içine veya ülke dışına göç edenlerin yanı sıra can güvenlikleri olmadığı halde ülkede kalanların yaşadığı koşullar aynı zamanda neden göç edemediklerini de açıklamaktadır.

Şiddet ve işkence

Romanın öne çıkan motiflerinden birisi de şiddettir. Şiddetin bireysel ve toplumsal boyutları ile fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik vb. her tür şiddet anlatılmaktadır. Emir bu şiddet türlerinin birçoğunu kendisi ya da en yakınındakiler aracılığıyla defalarca yaşamak zorunda kalmıştır.

“... Bir duvara fırlatılınca, çerçevesi bir resimden geriye kalan bir çivi sırtıma batıyor. Sohrab çığlık çığlığa bağıyor. Tabla, armonika, Dilruba. Bir kez daha duvara yapıyorum. Muşta çenemi parçalıyor. Kendi dişlerim boğazıma dolunca, boğulmamak için onları yutuyorum...” (Hosseini, 2013: 293). Emir’in canını yakan kendisine yönelik uygulanan şiddet değildir. Asıl acı olan önce Hasan’a sonra Sohrab’a yapılanlardır.

Emir ile Assef arasında geçen konuşmada Emir, “Zinacıları taşlamak mı? Çocukların ırzına geçmek mi? Yüksek topuklu ayakkabı giydi diye kadınları kamçulamak? Hazaraları katletmek? Ve bütün bunları İslam adına yapmak?” (Hosseini, 2013: 288) sözleriyle şiddetin nasıl meşrulaştırıldığını eleştirmektedir.

GÖRELİ GÜVENLİK UZAMI: İŞBİRLİĞİ Mİ? BÜTÜNLEŞME Mİ? AYRIŞMA MI?

Göçler ülkesi Amerika, Afganlar için de hedef ülkelerden birisi olmuştur. Baba ve Emir San Francisco’ya yerleştiklerinde orada yaşayan Afganlarla iletişime geçerler. Bunların bazıları Baba’nın Afganistan’dan dostlarıdır. Tanıdıkları aracılığıyla önce bir benzin istasyonunda çalışan Baba, daha sonra pek çok Afgan’ın yaptığı gibi bitpazarında ikinci el eşya satmaya başlar.

Göçmenler için sosyal ağlar gittikleri ülkeye uyum sürecinde önemli bir işleve sahiptir. Yeni göç eden kişi sosyal ağları aracılığıyla konut, iş, eşya gibi acil ihtiyaçlarının karşılanmasında destek alır. Gittiği ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel özelliklerini öğrenme sürecinde çoğunlukla sosyal ağlar kolaylık sağlar. Ayrıca etnik ekonomik faaliyetlerin gelişmesinde, etnik topluluklaşma sürecinde sosyal ağlar rol oynamaktadır. Emir de Amerika’da eğitim almasına karşın çoğunlukla Afgan toplulukla etkileşim içindedir. Emir’in eşi ve sosyal çevresi Afgan’dır.

Göçmenlerin topluma uyumları zorlu bir süreçtir. Bireysel nedenler ve farklılıklar, sosyal ağların ya da etnik grubun etkisi, ülke politikaları gibi süreci etkileyen mikro, mezo ve makro düzeyde belirleyiciler söz konusudur. Romandaki ilişkiler; birinci kuşağın hedef ülkenin toplumundan büyük ölçüde ayrıştığını, ikinci kuşağın ise işbirliği ve bütünleşmeye daha açık olduğunu göstermektedir. Emir ve eşi Amerikan değerleri ve kendi değerleri arasında bir kültürleşme sürecinde iken onların aileleri ve birinci kuşak Afganlar için kültürleşme ya da bütünleşme süreci yansıtılmamıştır.

SONUÇ

Uçurtma Avcısı, güncel konusu ve akıcı anlatımıyla toplumsal gerçekçi bir eserdir. Afganistan’da yaşanan şiddet ve çatışmalara bağlı ve onlarla paralel bir biçimde toplumsal değişim konu edilmektedir. Eşsüremlili ve artsüremlili öyküleme tekniğiyle anlatılan olaylar Afganistan’da monarşinin ve Kral Zahir Şah’ın son 10 yıllık döneminde başlamıştır. Romanın ABD’de ilk baskısının yapıldığı 2003 yılına kadar sürmüştür. Bu süreçte Afganistan’da yaşanan politik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişim Emir, Baba, Hasan, Rahim Han ve romanın diğer kişilerinin yaşam öyküsü aracılığıyla anlatılmaktadır. Göçten önceki uzam Kabil ve o coğrafyada yaşananlar, uluslararası uzam Pakistan ve Amerika’dır. Romanda Afganistan’da yaşanan rejim değişikliklerine, iç savaşa, çatışmalara ve tüm bunların nedeni olan ulusal ve uluslararası aktörlere odaklanılmaktadır.

Roman mikro düzeyde bir aile öyküsü ile başlamaktadır. Uluslararası göçü deneyimleyen diğer kişi ve grupların öyküleri ve Afganistan’dan ABD’ye göçün göç kültürüne evrilmesiyle mezo düzeye dönüşmüştür. Yazar mikro ve mezo düzeydeki olayları makro düzey gelişmelerle bütüncül bir biçimde kurgulamıştır. Bu çalışmada açısından romanın temel izleğinde şiddet ve çatışma ön plana çıkmaktadır.

Afganistan’ın son yarım yüzyılı romanın başkişisi Emir’in gözünden ve dünyasından yansıtılmaktadır. Çocukluk dönemini geçirdiği Kabil yılları ve gençlik-yetişkinlik döneminde yaşamakta olduğu Amerika yılları dönemsellikleriyle anlatılmaktadır. Emir’in Amerika’dan Kabil’e zorunlu seyahatinde yaşadıkları ise Afganistan’daki değişimin tarihsel bir karşılaştırması olarak okuyucuya sunulmaktadır.

Emir ve Baba güvenliksiz uzam olan Kabil’den görece güvenlik uzamı olan Amerika’ya göç etmiştir. Göçler dolayısıyla yaşanan değişimler bireylerin tek başlarına üstesinden gelemeyecekleri kadar zor olabilir. Bu durumlarda uluslararası uzamda sosyal ağlar çok hızlı bir şekilde devreye girmektedir. Göçün zorlu sürecinde ve sonrasında sosyal ağlar kolaylaştırıcı bir mekanizma olarak işlev görür. Emir ile Baba da Amerika’da Afgan toplumundan destek almıştır. Baba, uluslararası sosyal ağları aracılığıyla önce benzin istasyonunda çalışmış daha sonra bitpazarındaki işini kurmuştur. Emir’in evliliği de bu ağlar aracılığıyla gerçekleşmiştir. Sosyal ağlar göçmenlerin yaşadıkları topluma veya o toplumsal sisteme uyumlarını kolaylaştırırken öte yandan kültürleşme sürecini uzatabilir. Bu süreç bireylerin sosyo-demografik özelliklerine göre değişiklik gösterirken kuşaklararası farklılıklar oldukça belirgindir. Hosseini’nin anlatımında; Emir’in ve Süreyya’nın ikinci kuşağı temsil ettiği düşünüldüğünde onların kültürleşme süreçlerinin ailelerinden daha hızlı olduğu anlaşılmaktadır.

Çatışmalar uluslararası göçün nedenleri arasında olduğu gibi sonuçlarından da birisidir. Hedef ülkede yaşanması muhtemel çatışmalar kabul ve uyum süreçleri ile ilişkili olabilmektedir. Uçurtma Avcısı’nda Baba’nın hastalandığında Rus doktorun tedavisini reddetmesi örneğinde olduğu gibi köken ülkede yaşanan farklı türdeki çatışmalar uluslararası alana da taşınabilmektedir. Çatışmalar mikro, mezo ve/veya makro düzeyde olabilir. Birbirleriyle neden-sonuç ilişkisi içinde olan bu çatışmalar hangi düzeyde olursa olsun hem birey üzerinde hem de toplumsal düzlemde etkilidir.

Sonuç olarak; bir ülkenin yaşadığı parçalanmayı etkili bir biçimde anlatan yazar, kendi yaşam öyküsünden esinlenerek güncel bir konuyu roman kurgusuyla aktarmıştır. Yazarın deneyimleri; olay ve olguların gerçekçi anlatımını güçlendirmiştir. Afganların ülkelerinden zorunlu göçleri bugün de devam etmektedir. Hosseini, bu süreci ve sürecin aktörlerini anlamak açısından okuyucuya ışık tutmaktadır.

Yazınsal alanda farklı çözümleme teknikleri ile genellikle *değerler* bağlamında incelenen Uçurtma Avcısı bu çalışmada göç temalı bir eser olması dolayısıyla sosyolojik bir analizle incelenmiştir. Uçurtma Avcısı, çatışma ve göç kültürü modeli çerçevesinde analiz edildiğinde oldukça önemli veriler sunmaktadır. Konusu, kişileri, olay örgüsü sayesinde söz konusu roman, Afganistan’dan dünyanın dört bir yanına yaşanan göçün nedenlerini ve göç süreçlerini yazın aracılığıyla incelemeye olanak sağlamaktadır. Ayrıca söz konusu yöntemin önermeleri aynı zamanda araştırmacıya eserin niteliksel bir içerik analizini yapma olanağı da tanımaktadır.

KAYNAKLAR

- Ahmadi, A. (2017). “Dinsel şiddet”in sosyo-politik kaynakları: Taliban örneği. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26, 117-132.
- Akgün, A. (2015). Edebiyatımızda göç ve göçmen edebiyatları üzerine bir değerlendirme. *Göç Dergisi*, 2(1), 69-84.
- Altunbay, M., Çakır, E. (2018). Çocuk edebiyatı ürünlerinde savaş ve göç olgusu (“Uçurtma Avcısı” ve “Kuş Olsam Evime Uçsam” adlı eserler örnekleme). *Sakarya University Journal of Education*, 8(2), 96-110.
- Anbarlı Bozatay, D. Meriç, İ. (2013). Afganistan’da şiddet ve terörün toplumsal arka planı. *Akademik Orta Doğu: Altı Aylık Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, 7(14), 150-173.
- Bilgin, N. (1995). *Kolektif Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Bozok, N. Bozok, M. (2018). “Göçmen İstekleri” yaklaşımı ışığında Beykoz, Karasu Mahallesi’ndeki refakatsiz Afgan göçmen çocukların yaşamlarını sürdürme mücadeleleri. *Moment Dergi*, 5(2), 416-440.
- Castles, S. Miller, M.J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (B.Bal, İ.Akbulut, Çev.), İstanbul: Bilgi Üniv.Yay. (Orijinal çalışma basım tarihi 1993).
- Civelek, K. (2016). Çatışma ve göç kültürü modeli bağlamında bir roman okuması: Le Clézio’nun Göçmen Yıldız’ı. Ali Tilbe ve Sonel Bosnalı. (Ed.). *Göç Üzerine Yazın ve Kültür İncelemeleri* içinde (s. 87-99). London: Transnational Press London,.
- Çam M. O. Engin E. Uğuryol M. (2017). Üniversite öğrencilerinde benlik gelişimi ve güven duygusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10(51), 508-514.
- Doğan, Y. (2019). Trabzon’da Yaşayan Afganistan Uyruklu Sığınmacıların Göç Deneyimleri Ve Sorunları. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5/7, 11-29.
- Genç, H.,N. (2020). Orhan Pamuk’un Kafamda Bir Tuhaflik adlı romanını ‘çatışma ve göç kültürü modeli’ bağlamında okumak. *folklor/edebiyat*, 26(1), 1-21, DOI: 10.22559/folklor.1146
- Göker, G. (2015). *Göç kimlik aidiyet: Kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler*. İstanbul: Literatürk Academia.
- Hosseini, K. (2013). *Uçurtma Avcısı*. (28. Baskı). (P. Özgören, Çev.). İstanbul: Everest Yay. (Orijinal çalışma basım tarihi 2003).
- Jefferess, D. (2009). To be good (again): The Kite Runner as allegory of global ethics, *Journal of Postcolonial Writing*, 45(4), 389-400, DOI: 10.1080/17449850903273572
- Kaygalak, S. (2001). Yeni kentsel yoksulluk, göç ve yoksulluğun mekânsal yoğunlaşması: Mersin/Demirtaş Mahallesi örneği. *Praksis*, 2, 124-172.
- Koç, İ. (2017). Afganistan’ın Sosyo-Demografik ve Ekonomik Yapısı ve Dış Göç Süreci. *Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları* içinde (s.39-50). Ankara: Hacettepe Üniv. Nüfus Etütleri Enstitüsü Raporu.
- Motafaker, M. J. (2018). Post-Taliban dönemi Afganistan’daki terör gruplarının sosyal boşluk ve ayrışmalar bağlamında incelenmesi: Taliban örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), 583-595.
- Nayebpour, K. (2018). The Uses of Storytelling in Khaled Hosseini’s The Kite Runner. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 35(1), 52-60.
- Obayd, A.J. (2020). *Afganistan’da Göç Sorunu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, Niğde.
- Öztürk, E. (2014). *Türk Asıllı Afgan Mültecilerinin 12 Eylül Dönemi’nde İskân ve İstihdamı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Polat, H. (2013). Halit Hüseyini’den yepyeni bir roman. <https://www.amerikaninsesi.com>
- Salihiy, M.A. (2014). Afganistan’da İktidar Mücadelesi ve Dış Müdahaleler, 1973-2014. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Sirkeci, İ. (2012). Transnasyonal mobilite ve çatışma. *Migration Letters*, 9 (4), 353-363.
- Sirkeci, İ. Cohen, J.H. Yazgan, P. (2012). Türk göç kültürü: Türkiye ile Almanya arasında göç hareketleri, sosyoekonomik kalkınma ve çatışma. *Migration Letters*. 9(4), 373-386.
- Sirkeci, İ. Erdoğan, M-M. (2012). Editoryal: Göç ve Türkiye. *Migration Letters*. 9(4), 297-302.
- Sirkeci, İ. Cohen, J.H. (2015). Hareketlilik, göç, güvensizlik. *İdealkent*, 15, 8-21.
- Sirkeci, I. Utku, D. Yücesahin, M.M. (2019). Göç çatışma modelinin katılım, kalkınma ve kitle açıkları üzerinden bir değerlendirmesi. *Journal of Economy Culture and Society*. 59, 157-184.
- Surosh, E. (2018). Afganistan’ın Etnik Gruplar Arasındaki Çatışmaların Temel Nedenlerinin Analizi. <https://kafkassam.com/afganistanin-etnik-gruplar-arasindaki-catismalarin-temel-nedenlerinin-analiz.html>
- Şenses, F. (2001). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*. (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tilbe, A. (2015). “Göç/göçer yazını incelemelerinde çatışma ve göç kültürü modeli”. Ali Tilbe ve Ark. (Ed.). *3rd Turkish Migration Conference, Charles University Prague, Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceedings* içinde (s.458-466). London: Transnational Press London.
- Tilbe, A. (2016). “Göç kültürü ve çatışma modeli bağlamında Latife Tekin’in Sevgili Arsız Ölüm’üne bir bakış” Ali Tilbe ve Sonel Bosnalı. (Ed.). *Göç Üzerine Yazın ve Kültür İncelemeleri* içinde (s.1-19). London: Transnational Press London.

- Tilbe, A. Tilbe, F. (2015). Reşat Enis Aygen'in Afrodit Buhurdanında Bir Kadın adlı romanında çalışma ilişkileri: Yazın toplumbilimsel oluşumsal yapısalcı bir inceleme. *Humanitas*, 5, 187-216.
- Tilbe, A. Civelek, K. (2018). "Çatışma ve göç kültürü modeli bağlamında göç romanı incelemesi: Yüksel Pazarkaya'nın Savrulanlar'ı. *Göç Dergisi*, 5(1), 77-106.
- Tilbe, A. Tilbe, F. (2019). Zülfü Livaneli'nin Bir Kedi, Bir Adam, Bir Ölüm adlı göç romanı: Çatışma ve kültür(süz)leşme yaklaşımı. *Göç, kültür ve yazın içinde* (s.119-154) London: Transnational Press London.
- Töngür, A. N. (2020). Babalar, oğullar, utanç ve pişmanlık: Khaled Hosseini'nin Uçurtma Avcısı ve Orhan Pamuk'un Kırmızı Saçlı Kadın'ı. *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 369-377.
- UNHCR Küresel Eğilimler raporu. (2020). www.unhcr.org/tr
- Ülke profili: Afganistan. (t.b.). <http://www.aljazeera.com.tr>
- Wallace R. A, Wolf A. (2016). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. (L. Elburz ve M. R. Ayas çev.), Ankara: Doğu Batı Yay.
- Yazıcı, O. (2010). Afganistan'daki otorite boşluğunun tarihî temelleri ve bölge güvenliği üzerindeki etkileri, *History Studies*, 2(1), 219-237.

Extended Abstract

Afghanistan is one of the unstable countries which has security problems due to the conflicts that have occurred throughout its history and even today. Due to this matter, it constantly leads to migration. Today, Afghan migrants live all over the world as refugees, asylum seekers, or fugitives. In this regard, because of the fact that Afghanistan is a country of emigration, it is defined as the "country of insecurity" in this study and the relationship between insecurity and migration is questioned through the literature. Literature in general and novels in particular offer a rich content of social life. The relationship between immigration and literature begins where writing crosses with sociology, another field of social sciences. Reader interest in migration novels is gradually increasing owing to the effect of migration and the actuality of emigration. The novel by Khaled Hosseini *The Kite Runner*, which is examined in this study, has been on the bestseller list in many countries, especially in America. This novel, which gains the attention of the reader, deals with the conflicts in Afghanistan, the economic, socio-political and cultural situation. *The Kite Runner* is an important sociological document to understand the ethnic structure of the country, social relations, conditions that set the stage for migration and the consequences of migration. It is a study that makes a big contribution to understand the basic dynamic of the migration from Afghanistan and the migration which is the current problem of Turkey, the World and Afghanistan. Due to this, in this study, *The Kite Runner* has been examined with a sociological analysis through the model of migration culture and conflict, which has been examined in migration literature before. The conflict phenomenon is one of the main factors that reveal human insecurity, the security problem, the search for security and therefore transnational human mobility. Migration culture and conflict model developed by Sirkeci and Cohen discusses migration as an open-ended and multi-dimensional dynamic process. The model explains the phenomenon of migration outside neo-liberal patterns, both through structural factors and the correspondence of these factors in individuals' perception. It deals with why people migrate and why they do not. In order to understand and explain recent migration processes, it departs from the limitations of other models. Ali Tilbe adapted the conflict and migration culture model in literature studies. Tilbe proposes a two-stage analysis method that consists of phenomenological understanding and explanation levels used by Lucienn Goldmann in his approach, which he developed over the assumptions of conflict and distrust. With this, it determined a socialist, consistent and critical analysis of migration-themed novels. *The Kite Runner* has been analyzed from this perspective. The novel starts with focusing on the friendship of the two children. The childhood of Amir, his emigration to America from Afghanistan with his father, and his life in America are narrated. Conflicts with the political structure of Afghanistan are narrated with the periodic features. The period in the novel involves approximately forty years, which goes back to the past of Amir. The dwelling place before migration was Kabul and the events took place in that geography, and the transnational places were

Pakistan and America. The plot evolves in Afghanistan in the period that covers the years between 1979 and 1989, from 1989 to 2003 in the triangle of USA-Pakistan-Afghanistan. The plot that started in the last years of the monarchy in Afghanistan, during the last 10 years of King Zahir Shah, continues chronologically until 2003, when the novel was first published in the USA. The changes in Afghanistan in this historical process and the effects of national and international actors underlying these changes are explained. Civil wars, conflicts, and the change in Afghanistan that developed with the influence of these actors are discussed. As Amir and his father's decision to migrate represent migration at the micro level, the decision of the families and groups stated in the novel is meso-level. Especially the mass migrations which started with the Soviet occupation represent migration at the macro level. When we look into the conflicts, it is possible to see that every level of conflict exist in the novel. In this study, the conflicts which were studied by the author are examined according to micro, meso and macro levels. According to this; internal conflicts, interpersonal conflicts, conflicts between small groups and at the social level, conflicts at the international level took place within the fiction of the novel. Each conflict level deals with the events in Afghanistan and the actors affected by them. The main theme of *The Kite Runner* is not only the political, economic, military, ethnic, religious conflicts and power struggles and the phenomenon of migration, but also the childhood, random friendship, sincere friendship, betrayal, lies and social inequalities. Although the novel, which is dominated by a realistic narrative, is fictional, it reveals the fragmentation process of the country in the historical process. *The Kite Runner* is a social realistic work with its current theme and fluent expression. Social change is the subject of the violence and conflicts in Afghanistan are in parallel with them. In the good part of the novel in which the last half century of Afghanistan is described, events and developments are conveyed through the eyes and world of a child. The protagonist of the novel, Amir, is reflected with his inner realities. The novel that tells about the life of Amir in Kabul during his childhood and in America during his youth and adulthood is very effective in understanding emigration. In the study, the author's inspiration from his own life story is revealing a current problem that strengthens the realistic expression of events and facts. The way Afghanistan has turned into an unsafe geography in the last semi-century has been given with an affective expression. The forced migration of Afghans, the difficulties, obstacles and struggles for life in this process are told. Amir and Baba migrated from Kabul, which is an unsafe place, to the safe place, America. Conflicts are among the causes of international migration as well as its consequences. Possible conflicts in the target country may be related to the acceptance and adaptation processes. In addition, different types of conflicts in the country of origin may also be transnational. Hosseini also touches on these conflicts which Amir and his father meet in America. Conflicts can be at the micro, meso and/or macro level. These conflicts, which are in a cause-effect relationship with each other, are effective both for individual and the social at any level. *The Kite Runner* provides very important data when analyzed within the framework of conflict and migration culture model. Owing to its plot, the subject of the novel makes it possible to examine the reasons of migration from Afghanistan to all over the world and the processes of migration through literature. In addition to all, the propositions of the method in question also allow the researcher to make a qualitative content analysis of the work.